

Standardy diagnozy psychologicznej

Informacje wstępne

Cele standardów:

1. Wspieranie psychologów praktyków w prowadzeniu dobrej praktyki diagnostycznej, poprzez sformułowanie wskazówek pomocnych w rozwiązywaniu dylematów związanych z praktyką diagnostyczną.
2. Wsparcie psychologów w budowaniu ich pozycji zawodowej w środowisku pracy, w tym w negocjowaniu odpowiednich warunków pracy.
3. Poszerzanie świadomości społecznej, w tym świadomości klientów usług psychologicznych, w zakresie dobrych praktyk diagnostycznych w obszarze psychologii.
4. Wsparcie psychologów w opracowywaniu profesjonalnych programów szkolenia diagnostów.

1. Konieczne warunki wstępne

1.1 Psycholog podejmuje decyzje czy wykona usługę diagnostyczną w odpowiedzi na skierowane do niego zapotrzebowanie na tę usługę od klienta (tzn. osoby bezpośrednio zainteresowanej, osób trzecich lub instytucji).

Komentarz

Psycholog nie podejmuje się wykonania usługi diagnostycznej, gdy nie udaje się uzgodnić z klientem takiego brzmienia celu badania, który spełnia kryteria dobrze sformułowanego pytania diagnostycznego. Dobrze sformułowane pytanie diagnostyczne to problem, którego rozwiązanie wymaga działań diagnostycznych z użyciem specjalistycznych psychologicznych narzędzi i procedur. Psycholog aktywnie dokonuje przeformułowania pytania diagnostycznego, tak by spełniało ono owe kryteria i proponuje je klientowi zlecającemu usługę diagnostyczną.

1.2 Psycholog podejmuje się wykonania usługi diagnostycznej tylko wtedy, kiedy możliwe jest udzielenie odpowiedzi na pytanie diagnostyczne na podstawie współczesnej psychologicznej wiedzy naukowej

Komentarz

Psycholog zobowiązany jest do korzystania z empirycznie potwierdzonej wiedzy psychologicznej, zgodnie z podejściem diagnozy opartej na dowodach (EBA), a w przypadku braku dowodów naukowych do korzystania z dobrze skonstruowanej teorii psychologicznej. Psycholog aktywnie poszukuje informacji z obszaru, którego dotyczy pytanie diagnostyczne, odpowiednio uzgadnia z klientem zakres pytania diagnostycznego tak, by możliwe było znalezienie na nie odpowiedzi za pomocą współczesnej wiedzy naukowej. Psycholog rozpoznaje obszary, w których współczesna psychologiczna wiedza naukowa jest niedostępna lub ograniczona. Jeżeli od psychologa oczekuje się jednoznacznej odpowiedzi na pytanie diagnostyczne, a zarazem brak jest naukowej wiedzy psychologicznej na dany temat lub gdy brak jest opracowanych na bazie tej wiedzy rzetelnych i trafnych procedur/narzędzi diagnostycznych, wówczas psycholog jest zobowiązany do odmowy udzielenia odpowiedzi na takie pytanie diagnostyczne.

1.3 Psycholog podejmuje się realizacji usługi diagnostycznej wtedy, gdy posiada odpowiednie: wiedzę, umiejętności oraz postawę etyczną.

Komentarz

Psycholog podejmuje się realizacji usługi diagnostycznej wtedy, gdy posiada:

- współczesną psychologiczną wiedzę naukową dotyczącą obszaru, jaki obejmuje pytanie diagnostyczne;
- umiejętności niezbędne do realizacji zamówienia klienta;
- umiejętności niezbędne do tego, by uwzględnić indywidualną perspektywę klienta, w tym jego uwarunkowania społeczne i/lub kulturowe.

1.4 W razie potrzeby, psycholog kieruje klienta do innego specjalisty lub podejmuje współpracę z innym specjalistą.

Komentarz

Psycholog rozpoznaje sytuacje, w których udzielenie odpowiedzi na pytanie diagnostyczne wymaga innych kompetencji, niż te, które ma diagnosta (np. kompetencji z zakresu innej specjalizacji psychologicznej, wiedzy medycznej, prawnej) i wówczas kieruje klienta do odpowiedniego specjalisty lub sam podejmuje współpracę z właściwym specjalistą.

1.5 Psycholog realizuje proces diagnostyczny dbając o dobro klienta.

Komentarz

Diagnosta powinien ocenić prawdopodobne pozytywne oraz negatywne konsekwencje oraz efekty uboczne prowadzenia procesu diagnostycznego dla osoby diagnozowanej oraz jej środowiska społecznego, starając się, aby diagnoza pozwoliła uczestnikowi badania i jego środowisku lepiej zrozumieć sytuację i potrzebę podjęcia określonych działań.

1.6 Psycholog podejmuje się realizacji usługi diagnostycznej tylko wówczas, gdy może ją wykonywać z poszanowaniem dóbr, autonomii i praw osoby diagnozowanej oraz osób trzecich.

Komentarz

Psycholog nie podejmuje się wykonania usługi diagnostycznej, jeżeli jej realizacja naruszałaby dobro, autonomię i prawa osoby diagnozowanej do godności, autonomii, intymności oraz poufności. Psycholog podejmuje się tego wyłącznie w warunkach zapewniających możliwość wykonania diagnozy rzetelnej (mając do dyspozycji odpowiednie narzędzia psychologiczne, warunki lokalowe, odpowiednio długi czas) i bezstronnej (bez nacisków ze strony osób trzecich lub instytucji). Psycholog bierze pod uwagę etyczne oraz prawne wymagania obowiązujące w jego kraju. W przypadku osób o prawnie ograniczonej autonomii (np. osoby nieletnie, osoby o sędownie ograniczonych prawach) psycholog może podjąć się wykonania usługi diagnostycznej z poszanowaniem ich dobra, autonomii i praw z uwzględnieniem powyższego ograniczenia.

1.7 Psycholog diagnosta korzysta z superwizji (indywidualnej, grupowej, koleżeńskej).

1.8 Jeżeli psycholog nie posiada umiejętności niezbędnych do tego, by uwzględnić indywidualną perspektywę osoby diagnozowanej (np. nigdy nie pracował z osobą reprezentującą daną grupę społeczną czy doświadczającą danego problemu), komunikuje ten fakt klientowi wraz z informacją o ewentualnej dostępności innych psychologów specjalizujących się w danym obszarze pracy.

1.9 W przypadku braku możliwości skierowania klienta do ekspertów z określonego obszaru psychologicznej praktyki diagnostycznej, psycholog podejmuje się realizacji usługi diagnostycznej pod warunkiem, że aktywnie poszerza swoją wiedzę w tym zakresie oraz poddaje dany proces diagnostyczny superwizji.

1.10 Psycholog stara się rozpoznać występujące (oraz potencjalne) konflikty, w jakich może się znaleźć podczas realizacji procesu diagnostycznego.

Komentarz

Możliwe obszary konfliktu to na przykład: różnice światopoglądowe, uwarunkowania prawne oraz formalno/organizacyjne. Jeśli możliwe jest realizowanie usługi diagnostycznej bez konfliktu – np. przez innego specjalistę, czy w ramach innej instytucji, psycholog kieruje tam osobę diagnozowaną (z uwzględnieniem możliwości osoby diagnozowanej do skorzystania z usług osoby/instytucji, do której miałby on zostać skierowany). W sytuacji, gdy konflikt występuje, psycholog podejmuje się realizacji usługi diagnostycznej pod warunkiem, że skonsultuje się z superwizorem i będzie prowadził ten proces diagnostyczny pod superwizją. Psycholog powinien być świadomy, że istnieją obszary, w które immanentnie wpisany jest konflikt – a sposób jego podejmowania i radzenia sobie z nim opisywany jest w standardach prowadzenia procesu diagnostycznego dla danego obszaru praktyki (np. opiniowanie sądowe, diagnostyka uchodźców i inne). W przypadku, gdy konflikt jest nieunikniony, a możliwe jest

zrealizowanie usługi u innego psychologa, psycholog nie powinien podejmować się jej wykonania.

1.11 Jeżeli konieczne warunki wstępne są spełnione (patrz punkty 1.1 – 1.10), psycholog zawiera pisemny lub ustny kontrakt na badanie diagnostyczne na podstawie świadomej zgody osoby diagnozowanej.

Komentarz

Psycholog w odniesieniu do wszystkich osób dąży do uzyskania świadomej zgody na uczestnictwo w badaniu diagnostycznym. Psycholog wyjaśnia osobie diagnozowanej cel, sposób, przebieg badania, opisuje możliwe do uzyskania informacje zwrotne z badania jak również potencjalny dyskomfort wywołany badaniem. Psycholog informuje osobę badaną o możliwości odmowy udziału w badaniu lub wycofania się z niego w dowolnym momencie (z uwzględnieniem jej prawnych ograniczeń). Psycholog informuje osobę badaną także o poufności i jej ograniczeniach.

1.12 Psycholog uzgadnia z klientem (osobą/instytucją zlecającą wykonanie usługi diagnostycznej) zakres przekazywanych we wnioskach diagnostycznych informacji, co stanowi element kontraktu dotyczącego tego badania diagnostycznego.

Komentarz

Wnioski diagnostyczne to odpowiedź na pytanie diagnostyczne, pozostałe informacje są jedynie przesłankami dla psychologa do sformułowania tych wniosków i - o ile prawo nie stanowi inaczej - nie powinny być przekazywane klientowi oraz uprawnionym instytucjom. W przypadku, gdy uczestnik badania nie jest jedynym klientem psychologa w ramach realizowania danego procesu diagnostycznego, psycholog ustala, że informacja o efektach badania sporządzona zostanie na piśmie i omówiona z klientem lub informuje klienta o formie i warunkach udostępnienia tej informacji.

2. Planowanie procesu diagnostycznego

2.1 Psycholog potrafi wskazać obszary wiedzy naukowej, będące podstawą formułowania odpowiedzi na pytanie diagnostyczne

Komentarz

Psycholog korzysta z wiedzy dotyczącej procesów funkcjonowania psychicznego oraz z wiedzy aplikacyjnej z obszaru interwencji, w tym warunków efektywności interwencji, a także uwzględnia wiedzę na temat kontekstu społecznego i kulturowego, w obrębie którego funkcjonuje/ją osoba/y uczestnicząca/e w badaniu.

2.2 Psycholog potrafi wskazać, co należy badać, by móc formułować twierdzenia dotyczące konkretnego badanego zagadnienia.

Komentarz

Psycholog potrafi opisać dany problem używając określeń wybranej teorii psychologicznej i sformułować strategię diagnozy, to znaczy wskazać, co i dlaczego należy zbadać, by móc dokładnie dane zagadnienie opisać oraz wyjaśnić. Psycholog określa porządek czynników, dla których będzie zbierał informacje w celu znalezienia odpowiedzi na pytanie diagnostyczne. Psycholog powinien nadać poszczególnym czynnikom określony poziom ważności dla dalszego postępowania diagnostycznego (przykładowo, w kontekście klinicznym poziom głębokości zaburzenia osoby uczestniczącej w badaniu jest czynnikiem bardziej podstawowym, ważniejszym dla formułowania rekomendacji, niż poziom reaktancji klienta, czy też jego styl radzenia sobie ze stresem).

2.3 Psycholog opracowuje strategię diagnozowania.

Komentarz

Przed rozpoczęciem procesu diagnozy, psycholog opracowuje strategię diagnozowania, dokonując operacjonalizacji badanych mechanizmów psychologicznych, opierając się na wiedzy o tym, jakie mechanizmy psychiczne będzie obserwował w procesie diagnostycznym; oraz na umiejętności rozpoznania informacji potwierdzających oraz fałszyfikujących występowanie danych mechanizmów. Psycholog planuje proces integrowania informacji uzyskanych w kontekście formułowania odpowiedzi na pytania diagnostyczne.

2.4 Psycholog ocenia związek zbieranych danych z konkretnym pytaniem diagnostycznym oraz przyjętym celem postępowania diagnostycznego.

2.5 Psycholog używa wyłącznie narzędzi diagnostycznych, które mają podstawy naukowe w zakresie danego obszaru diagnostyki.

Komentarz

Wszędzie tam, gdzie to możliwe psycholog powinien stosować (obok innych narzędzi psychologicznych) wywiad i obserwację jako metody stanowiące źródło istotnych dla diagnozy informacji o kliencie (uczestniku badania). Planując wywiad i obserwacje psycholog powinien opracować strukturę wywiadu i obserwacji.

2.6 Dobierając narzędzia, psycholog uwzględnia indywidualne właściwości uczestnika badania.

2.7. Dobierając standardowe narzędzia, psycholog uwzględnia ich właściwości psychometryczne.

2.8 Psycholog używa narzędzi z poszanowaniem osobistego i materialnego prawa autorskiego.

2.9. Psycholog używa aktualnych wersji narzędzi diagnostycznych.

3. Badanie

3.1 Psycholog prowadzi badania wyłącznie w standardowych warunkach, umożliwiającym porównywanie uzyskiwanych wyników

Komentarz

Podczas prowadzenia badania indywidualnego, psycholog pracuje w osobnym pomieszczeniu, w którym może zapewnić neutralne warunki badania dla osoby. Psycholog uwzględnia warunki badania wskazywane w podręcznikach stosowanych narzędzi diagnostycznych. Psycholog liczy wyniki narzędzi standardowych i dokonuje ich psychometrycznej interpretacji w sposób zgodny z zaleceniami zawartymi we właściwych dla tych narzędzi podręcznikach. Jeśli stan osoby badanej nie pozwala na przeprowadzenie badania w standardowy sposób, to psycholog może wprowadzić odpowiednie modyfikacje do testu lub procedury diagnozowania. Modyfikacje te powinny być odpowiednio opisane w dokumentacji badania. Psycholog ma świadomość, że takie modyfikacje mogą zmienić własności psychometryczne narzędzia.

3.2 Psycholog zachowuje właściwą z punktu widzenia kodeksu etyki zawodowej psychologa postawę wobec osoby uczestniczącej w badaniu.

Komentarz

Psycholog odnosi się do uczestników badania z szacunkiem, respektuje ich godność osobową i osobistą, prowadzi badanie w sposób minimalizujący dyskomfort związany z udziałem w badaniu i zachęcający do współpracy. Psycholog ma świadomość, że każdy proces diagnostyczny charakteryzuje się pewną dynamiką i w toku badania, pod wpływem uzyskiwanych informacji, założony wcześniej plan badania może być modyfikowany zawsze jednak w ramach uzyskanej świadomej zgody osoby uczestniczącej w badaniu i zawsze w kontekście poszukiwania odpowiedzi na postawione wcześniej pytanie diagnostyczne.

3.3. Psycholog jest odpowiedzialny za kontrolowanie i minimalizowanie czynników zakłócających wynikających z jego interakcji z badanym*.

4. Integracja danych

4.1 Psycholog integruje uzyskane w badaniu dane ilościowe oraz jakościowe w kontekście formułowania odpowiedzi na pytanie diagnostyczne

Komentarz

Psycholog prowadzi postępowanie diagnostyczne przy użyciu więcej niż jednej metody diagnostycznej, a uzyskane wyniki integruje w odniesieniu do poszczególnych badanych zmiennych.

4.2 W odniesieniu do standardowych narzędzi diagnostycznych, psycholog bierze pod uwagę ich właściwości psychometryczne i adekwatnie do ich poziomu ocenia stopień zaufania, z jakim może odnosić się do uzyskanych wyników. W odniesieniu do wywiadu i obserwacji ocenia ich poprawność metodologiczną i na tej podstawie stopień zaufania, z jakim może odnosić się do uzyskanych wyników.

4.3 Wszędzie tam, gdzie w toku badania wystąpiły zakłócenia w stosunku do warunków standardowych, psycholog uwzględnia możliwy wpływ tych zakłóceń na wynik badania i adekwatnie modyfikuje stopień zaufania, z jakim może odnosić się do uzyskanego wyniku.

Komentarz

Psycholog uwzględnia zakłócenia wynikające z okoliczności badania, postawy badanego wobec badania oraz interakcji między badanym a psychologiem w trakcie procesu diagnostycznego.*

5. Komunikowanie efektów i dokumentowanie procesu diagnozy

5.1 Psycholog komunikuje wnioski diagnostyczne zgodnie z zawartym wcześniej kontraktem na badanie diagnostyczne.

Komentarz

Zgodnie z zawartym wcześniej kontraktem, psycholog komunikuje wnioski diagnostyczne (w odniesieniu do pytania diagnostycznego) zainteresowanym stronom, w sposób ustny

---

* Standard został dodany decyzją Zarządu Sekcji dnia 02.07 2014 r.,

* Komentarz dodany decyzją Zarządu Sekcji dnia 02.07 2014 r.,

bądź pisemny. Komunikując wnioski diagnostyczne osobom trzecim psycholog uwzględnia dobro, prawa oraz autonomię osób badanych. W przypadku opiniowania lub orzekania informacje przekazywane przez psychologa nie wykraczają poza zakres pytania diagnostycznego. Odstępstwa od tej zasady dopuszczalne są jedynie wobec istotnych przesłanek merytorycznych lub uwarunkowań prawnych.

5.2 Psycholog przekazuje informacje o efektach procesu diagnozy w sposób dopasowany do odbiorcy.

Komentarz

Psycholog udostępnia informacje o efektach procesu diagnostycznego, które nie zawierają surowych wyników badań. Zasada ta odnosi się zarówno do uczestnika jak i zleceniodawcy badania. Jeżeli istnieje przepis regulujący treść i formę orzeczenia (opinii), psycholog podaje informacje zgodne z tym przepisem (np. jeśli wypełnia formularz wymagający wpisania nazwy użytej techniki diagnostycznej, psycholog wpisuje tę nazwę). Informacja o efektach procesu diagnostycznego powinna być sformułowana w sposób zrozumiały dla odbiorcy. Psycholog upewnia się, czy przekazywane przez niego informacje są zrozumiałe dla odbiorcy a także wyjaśnia wątpliwości i odpowiada na pytania w przystępny i przyjazny sposób. Psycholog może udostępnić informacje o efektach procesu diagnostycznego zawierające nazwy własne oraz surowe wyniki uzyskane w efekcie zastosowania poszczególnych narzędzi diagnostycznych wyłącznie innemu psychologowi i tylko wówczas, gdy taka wymiana informacji zostanie uzgodniona z osobą diagnozowaną (zleceniodawcą badania), a w sytuacjach, gdy uczestnik badania nie jest jedynym klientem psychologa, za wiedzą osoby diagnozowanej. Jeśli odbiorca (np. sąd) jest uprawniony do wyegzekwowania od psychologa materiałów surowych i przedstawia psychologowi takie oczekiwania, psycholog dokłada wszelkich starań, aby wyjaśnić beзуżyteczność i potencjalną szkodliwość ich udostępniania niespecjaliście*.

5.3 Psycholog podejmuje się przeprowadzenia procesu diagnostycznego wyłącznie wtedy, gdy zapewnione są warunki właściwego przechowywania dokumentacji związanej z prowadzonymi działaniami.

Komentarz

Właściwe przechowywanie dokumentacji procesu diagnozy oznacza, że nie mają do niej dostępu osoby nieupoważnione, w tym – osoby niebędące psychologami. Arkusze narzędzi użytych w badaniach, w tym – elektroniczne, powinny być przechowywane w sposób uniemożliwiający dostęp do nich osobom nieupoważnionym, w tym – niebędącym psychologami zatrudnionymi / szkolącymi się w danej instytucji (jeśli badanie odbywało się w ramach określonej instytucji).

5.4 Przekazywanie pełnej informacji dotyczącej procesu diagnozy odbywa się tylko wówczas, gdy jej odbiorcą jest upoważniony przez osobę diagnozowaną psycholog.

Komentarz

Jeżeli do psychologa lub instytucji, w ramach której prowadzone było badanie, wpływa prośba ze strony psychologa aktualnie pracującego z uczestnikiem przeprowadzonego w przeszłości badania o udostępnienie jego wyników zawierających nazwy własne narzędzi diagnostycznych oraz surowe wyniki uzyskane w wyniku zastosowania poszczególnych narzędzi diagnostycznych, to instytucja zobowiązana jest do udostępnienia kopii tych dokumentów wyłącznie przy spełnieniu poniższych warunków: do prośby dołączona jest pisemna zgoda na przekazanie powyższych informacji podpisana przez uczestnika badania do prośby dołączona jest kopia dyplomu potwierdzająca, że osoba zwracająca się z prośbą

---

* Ostatnie zdanie komentarza dostało dodane decyzją Zarządu Sekcji 02.07.2014 roku

o przekazanie danych jest psychologiem. W wypadku, jeśli zleceniodawcą (odbiorcą) wyników diagnozy jest przedstawiciel wymiaru sprawiedliwości, niezbędna jest także jego zgoda na udostępnienie tych materiałów; w szczególnych wypadkach psycholog występujący w roli biegłego sądowego wskazuje organowi procesowemu celowość udostępnienia opinii innym specjalistom (np. psychoterapeutom, doradcom, mediatorom)*.

5.5 Przekazywanie informacji w formie pisemnej odbywa się w sposób zapewniający jej poufność.

Komentarz

Kopia dokumentacji badania przekazywana jest w formie papierowej, oznaczonej w sposób widoczny na kopercie, jako dostępna jedynie dla psychologa, który za zgodą osoby diagnozowanej wystąpił z prośbą o jej przekazanie lub za pomocą odpowiednio zabezpieczonej (poprzez odpowiednie szyfrowanie) poczty elektronicznej – jednak możliwe jest to zastosowania jedynie, jeśli obie strony potrafią korzystać z programu szyfrowania / odszyfrowywania korespondencji.

Psycholog pracujący jako osoba fizyczna może udostępnić wyniki badań innemu psychologowi pod warunkiem otrzymania od niego pisemnej zgody na ich przekazanie uzyskanej od osoby badanej. Jeżeli psychologowie pracują w tym samym, formalnie ukonstytuowanym zespole i zespół ten jest upoważniony do udziału w procesie diagnostycznym klienta, wówczas dokumentacja klienta może być prezentowana każdemu z członków zespołu.

---

* Ostatnie zdanie komentarza dostało dodane decyzją Zarządu Sekcji 02.07.2014 roku.